

Veřejné výdaje

(Veřejné finance – ekonomické souvislosti)

Alena Kopfová
Katedra finančního práva a národního hospodářství, kanc. 122
Alena.Kopfova@law.muni.cz

Veřejné výdaje

- Vztahy rozdělení a užití veřejných rozpočtů a mimorozpočtových fondů
- Financují netržní činnosti státu a územní samosprávy
- Část HDP, která je spotřebována kolektivně na základě veřejné volby
- Stěžejní problémy:
 - Stanovení objemu
 - Struktura
 - Nalezení zdrojů financování
 - Výrazná dynamika růstu veřejných výdajů ve 2. pol. 20. stol.
 - Efektivnost
 - Posouzení důsledků

Funkce veřejných výdajů

- Alokační
 - Zabezpečování veřejných statků pro obyvatelstvo
- Redistribuční
 - Zmírnění nerovnosti v důchodech a majetku
 - Charakter účelových či neúčelových dotací, příspěvků, plošných či adresných sociálních dávek
 - Ve SR objemově významné
- Stabilizační
 - Ovlivňování agregátní poptávky
 - Stabilizační účinky má i většina alokačních výdajů

Členění veřejných výdajů

■ Druhové třídění

- Běžné výdaje (neinvestiční, provozní) – většinou charakter mandatorních nebo kvazimandatorních výdajů
- Kapitálové výdaje – financování investice ve veřejném sektoru nebo splácení investičního úvěru nebo splátek půjček z emise CP

■ Podle návratnosti

- Nenávratné a neekvivalentní výdaje – rozhodující část
- Návratné výdaje – návratné půjčky nebo výdaje související s finančním investováním

Členění veřejných výdajů

- Podle účelu – tzv. odvětvové (funkční) třídění
 - Např. na školství, na zdravotnictví, obranu,...
- Z jakého peněžního fondu jsou vynakládány
 - Výdaje veřejných rozpočtů
 - Výdaje mimorozpočtových fondů
- Podle vládních úrovní
 - Výdaje státního rozpočtu a výdaje státních fondů
 - Výdaje rozpočtů územní samosprávy a výdaje mimorozpočtových fondů územní samosprávy

Členění veřejných výdajů

- Podle toho, zda jsou plánovatelné
 - Plánovatelné – největší objem mandatorní výdaje
 - Neplánovatelné – nahodilé výdaje nebo sankční výdaje
- Bývalé členění
 - Civilní
 - Vojenské

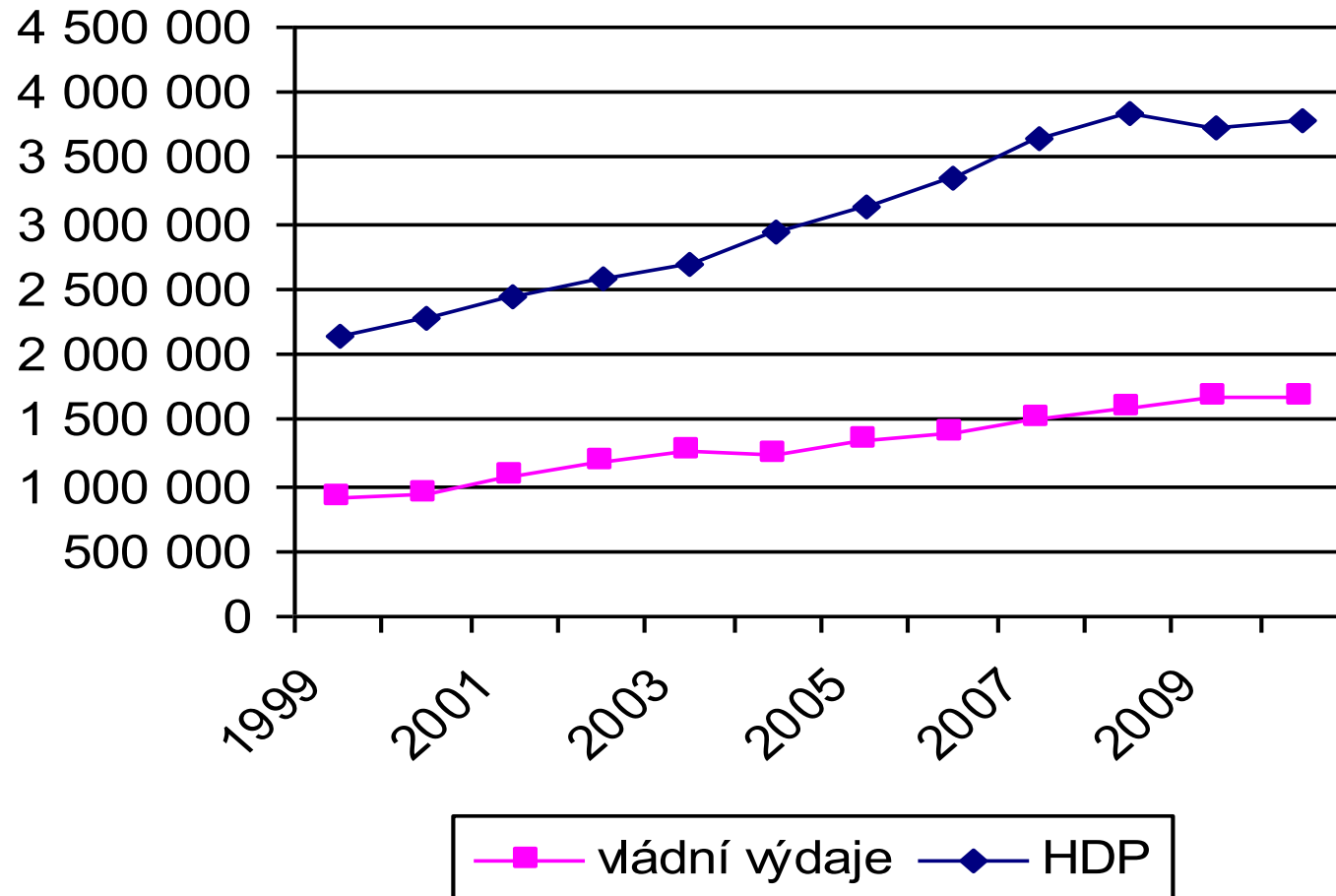
Struktura veřejných výdajů

- Měnila se v čase v závislosti na změnách:
 - Ekonomické a sociální struktury společnosti
 - Úlohy státu
 - Ve stabilizační fiskální politice státu
- Růst podílu výdajů souvisejících se splácením veřejného dluhu včetně úroků (tzv. dluhová služba)
 - V některých zemích i 25 % běžných výdajů státního rozpočtu

Vývoj veřejných výdajů

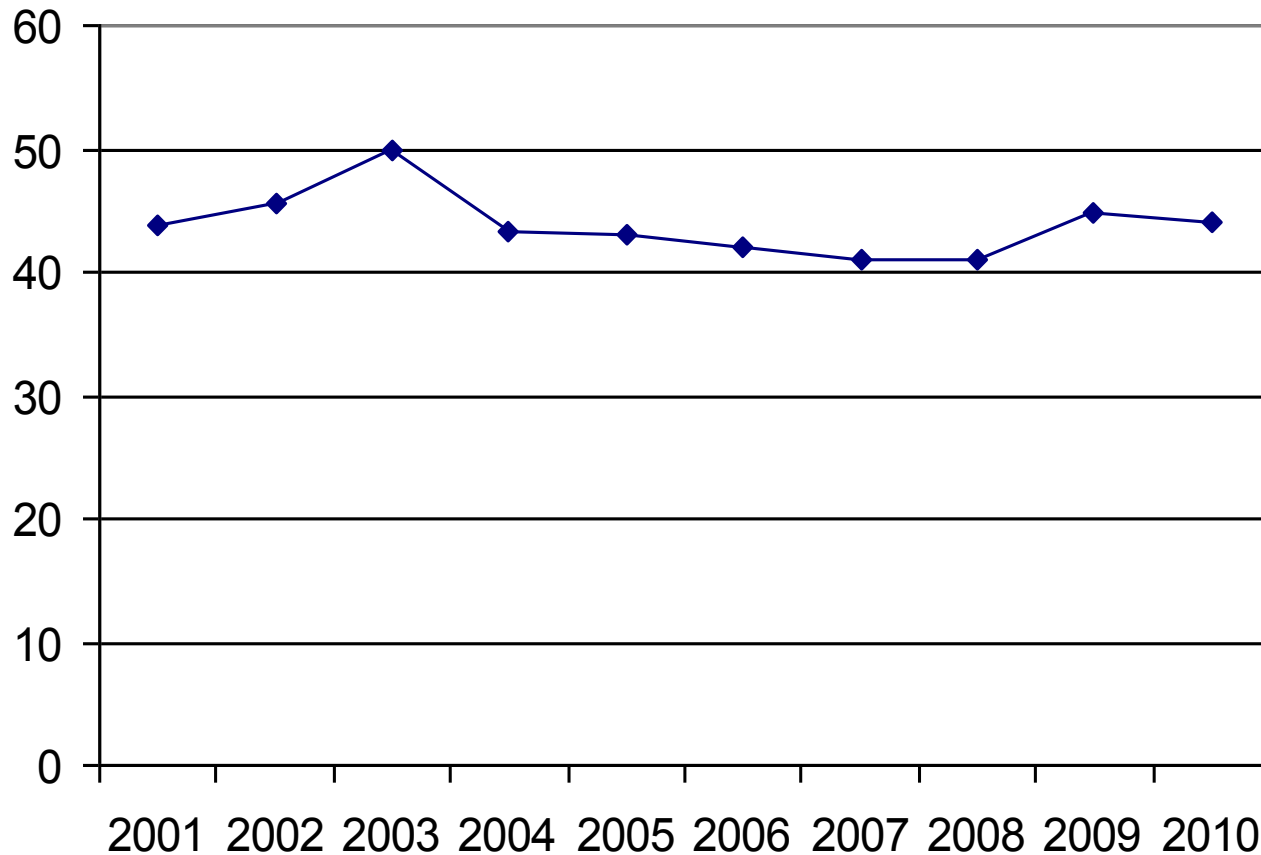
- Od konce 19. stol. nepřetržitě rostou
- Ukazatel podílu veřejných výdajů na veřejný sektor k hrubému domácímu produktu v procentech
 - Do 1. sv. války průměrně 8,3 %; po 2. sv. válce cca 25 %; 80. léta 20. stol. cca 43 %

Vývoj veřejných výdajů v ČR

Vývoj veřejných výdajů v ČR

(podíl veřejných výdajů na HDP, v %)

Teorie zdůvodňující růst veřejných výdajů

- Wagnerův zákon
 - Podíl veřejných výdajů roste s růstem důchodu na jednoho obyvatele, s hospodářským rozvojem země
- Teorie prahových efektů
 - Max. možné zdanění, které je společnost ochotna snést, tzv. práh zdanění, je možné posunout v případě „krizové situace“
- Teorie stupňovitého růstu
 - Technologické změny
- Baumolův zákon
 - Posuzování mezd v soukromém a veřejném sektoru
- Budování státu blahobytu
 - Zajistit určitou životní úroveň všem občanům
 - Zabezpečit některé potřeby a sociální jistoty

Růst veřejných výdajů - faktory

- Růst produktivity práce, průměrného příjmu, životní úrovně
- Vývoj míry nezaměstnanosti
- Demografické faktory
- Urbanizace
- Technický a technologický pokrok
- Inflace
- Demonstrační efekt
- Růst některých investic v soukromém sektoru
- Politické a sociální vlivy (vládní populismus,...)

Efektivnost veřejných výdajů

- Neefektivnost předmětem častých kritik
- Efektivnost – výsledkem:
 - Hospodárnosti (na vstupu) – zajistit veřejné potřeby s co nejnižšími náklady
 - Účelnosti, užitečnosti (na výstupu) – na splnění vytyčeného cíle, preferovaného obyvatelstvem
- V praxi velmi obtížné respektovat obě stránky - kompromisy

Efektivnost veřejných výdajů

- Důvody neefektivnosti:
 - Neznalost preferencí občanů
 - Neoprávněnost zařazení určitého projektu k realizaci v rámci veřejného sektoru
 - Alokační či produkční neefektivnosti

Důsledky veřejných výdajů

- Důchodový (příjmový) efekt dotace
 - Peněžní transfer z rozpočtové soustavy zvyšuje disponibilní příjmy u příjemce dotace
 - Plošné dotace – regresivní dopad (neefektivnost přerozdělovacích procesů)
 - Adresné dotace – progresivní dopad (přerozdělování ve prospěch sociálně potřebných)
- Substituční efekt
 - Dotace k ceně výrobku – změna struktury poptávky ve prospěch dotovaných výrobků a služeb
 - Získávají i bohatí
 - Může dojít k nadspotřebě a jevu přetížení